

ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ І ЖУРНАЛІСТИКИ

Галабурда Уляна
Науковий керівник – проф. Лановик Зоряна

БАГАТОГРАНІСТЬ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ

Літературна і публіцистична спадщина Олени Пчілки (Ольги Драгоманової-Косач) привертає увагу літературознавців вже не одне десятиліття. Відомі науковці часто головний акцент роблять на ідейно-тематичному змісті творчості авторки та значно менше досліджують багатогранність її творчого доробку. «Олена Пчілка входила в літературу майже одночасно трьома стежками – лірично-поетичною, прозово-епічною й драматургічною. Вона опанувала чималий діапазон жанрів і отримала певний (цілком поважний) письменницький статус» [5, с. 77]. Однак дослідження літературної та наукової спадщини Ольги Петрівни Драгоманової-Косач тривалий час залишалися фрагментарним і було зумовлено цілеспрямованою ідеологічною політикою радянського тоталітарного режиму. Постать Олени Пчілки становила значну загрозу для радянської системи через її безкомпромісну національну позицію. Як активна учасниця українського руху кінця XIX – початку XX століття, вона пропагувала ідею культурної та політичної самодостатності України, що прямо суперечило концепції «єдиного радянського народу».

Уже в період незалежності України з'явилися незаангажовані дослідження доробку Олени Пчілки. Зокрема вагомий внесок у вивчення цієї проблеми зробили Віра Агеєва, Лариса Мірошніченко, Олена Тараненко, Наталія Вішневська, Марія Моклиця та Юрій П'ядика. Вони у своїх працях розкривають малодосліджені аспекти життя і творчості письменниці.

Так, опираючись на наукові розвідки В. Агеєвої, яка досліджувала модерністські аспекти її прози, ми можемо стверджувати, що Олена Пчілка була першою в українській літературі, що почала писати про «нову жінку»: «Фемінізм як проблема культури українськими інтелектуалами в цей час майже не усвідомлювався... Олена Пчілка була однією з тих, хто виводив жінку з приватної сфери у публічну, утверджуючи її як творця національної культури» [1, с. 144].

Дослідженням перекладацької спадщини Олени Пчілки займалася Л. Мірошніченко, яка зазначала, що ця діяльність письменниці була спробою та інструментом європеїзації українців. Розпочавши свою творчу діяльність як перекладачка казок Андерсена, з часом Ольга Драгоманова українізовувала тексти вже й В. Гюго та Й. В. Гете.

Про Олену Пчілку-поетесу було також сказано чимало. Як зазначають науковці, «в основному серед поезій письменниці переважають вірші-роздуми, вірші-оповідання, пісенні

поезії, вірші-послання і заклики, поезії-медитації, елегії...» [3, с. 45]. А от з'ясуванням жанрової приналежності драматичних творів Олени Пчілки займалося значно менше вчених. Тим не менш, у творчому доробку письменниці представлені як твори для дорослих («Суджена, не огуджена!» (1881), «Мариша на Водохрещі, або Бродяча почка» (1889), «Світова річ» (1884) та ін.), так і для дітей («Весняний ранок Тарасовий», «Кобзареві діти» (1920), «Дві чарівниці» (1919), «Різдвяна байка» (1919), «Щасливий день Тараса Кравченка» (1920) та ін.). З-поміж жанрових визначень творів переважали драми, комедії та п'єси.

До переліку основних праць Ольги Драгоманової-Косач варто також зарахувати публіцистику, хоча довгий час вони залишалися прихованими від громадськості. Через відкритий опір системі, радянська влада маркувала письменницю як «буржуазну націоналістку». Це призвело до фактичної заборони на глибоке дослідження її доробку, який включав ґрунтовні етнографічні розвідки, політичну публіцистику, перекладацьку діяльність, спрямовану на європеїзацію української культури. Саме тому сьогодні дуже важливими є дослідження критичних статей, етнографічних розвідок, фейлетонів та ін., вивчення яких обмежувалося радянською цензурою і досі не отримало належного потрактування. «Саме Олені Пчілці належить низка гостро сатиричних фейлетонів, об'єднаних спільною назвою «Теревені», в яких порушувалися болючі питання життя українців: вибори до Думи, проблема побудови національної школи, переслідування «Просвіти» та інші» [4, с. 58].

Ольга Петрівна Косач-Драгоманова – відома збирачка українського фольклору. Вона була прихильницею вивчення і документування вузького локального колориту усної народної творчості, вважаючи за необхідне ретельно фіксувати й осмислювати усі зібрані зразки з однієї місцевості. «У своїй фундаментальній праці «Українські коляди» (1903 рік) Олена Пчілка ґрунтовно розглядала ключові наукові підходи й формулювала гіпотези щодо одного з найдавніших жанрів народної творчості» [6, с. 111]. І далі: «Окрім колядок, Ольга Косач найбільше зосередила свою діяльність на записах дитячого фольклору: ігри, скоромовки, загадки, небилиці, притчі (приповістки), колискові, вірші на кшталт «волинських придибашок», алегоричні пісеньки, так звані «безконечні казочки», забавлянки, заклички до птахів, звуконаслідування, жартівливі та танцювальні пісеньки. Важлива частина її роботи також полягала у збиранні народних казок, почутих від старожилів Волині. Зокрема, такі популярні казки, як «Рукавичка», «Солом'яний Бичок» та «Про Лисичку сестричку і Вовка», були зібрані й видані саме нею» [6, с. 112]. Письменниця відома також своїми науковими працями у галузях українознавства та етнографії. Вона ґрунтовно досліджувала народний вертеп, хатній розпис та регіональні особливості орнаментів, а особливе місце в її науковій спадщині посідає вивчення дум.

Одним із найбільш ефективних методів знецінення інтелектуального доробку Олени Пчілки стало звуження її творчого та громадсько-політичного профілю. Радянське літературознавство застосувало стратегію, яка вибірково представляла лише поодинокі твори

письменниці, пережно дитячої літератури. Хоча й у цьому напрямку творчості Ольга Драгоманова досягла висот. Саме тому не можемо оминути й педагогічний аспект напрацювань Олени Пчілки, адже власне у дитячій літературі, у методах і працях, а інколи просто листах, у яких було описано педагогічну діяльність, яку вона застосовувала щодо власних дітей, було започатковано українську національну педагогіку. «Фактично це була перша материнська школа, основи якої були закладені О. Пчілкою» [2, с. 278].

Таким чином ми можемо стверджувати, що внаслідок десятиліть ідеологічного впливу та замовчування, значна частина рукописів, епістолярію та публіцистичних статей Олени Пчілки залишалася поза увагою науковців аж до відновлення незалежності України. Сучасне перепрочитання її творчості потребує не лише текстологічного аналізу, а й деконструкції радянських міфів, які десятиліттями викривляли масштаб її особистості.

Тривале ігнорування багатогранного спадку Олени Пчілки було свідомим актом культурної репресії, спрямованим на стирання пам'яті про інтелектуальну еліту, що стояла на засадах української державності. Разом з тим, можемо стверджувати, що таке розмаїття різногалузевого доробку письменниці засвідчує, що українські інтелектуали, попри утиски та репресії, наполегливо прагнули і працювали для ефективної реалізації тогочасних завдань із модернізації та європеїзації українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеева В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму. Київ: Факт, 2003. 320 с.
2. Блохин Д. Роль Софії Русової і Олени Пчілки у відродженні української національної педагогіки / Леся Українка в діаспорному літературознавстві. Німецько-українські зв'язки. Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної наукової конференції в Мюнхені. Мюнхен-Тернопіль, 2019. С. 271–288.
3. Зайцева А. В. Поетичний світ Олени Пчілки. Література в контексті культури. 2013. Вип. 23(1). С. 43–47.
4. Кучернюк І. Часопис «Рідний Край» в суспільно-політичному та культурному житті України (1905 – 1916 рр.). Київ: НАН, 1916. С. 58–59.
5. Моклиця М. В. Гра автора з читачем як спосіб драматизації жанру фейлетону в творчості Олени Пчілки. Брехтівський часопис (Brecht-Heft): статті, есе, переклади. 2024. № 10. С. 74–84.
6. Стрельбіцька О. О. Фольклористична спадщина Олени Пчілки. International scientific conference. Riga: 2024, С. 110–113.

*Коваль Ангеліна
Науковий керівник – проф. Лановик Мар'яна*

ОБРАЗИ-СИМВОЛИ У ПОВІСТІ ЯСУНАРІ КАБАБАТИ «ТИСЯЧА ЖУРАВЛІВ»

Постановка наукової проблеми. Ясунарі Кавабата – видатний майстер японського слова та перший представник своєї країни, удостоєний Нобелівської премії з літератури (1968). Його проза – це мереживо з м'якого ліризму та невловних нюансів, що завоювало серця читачів по всьому світу своєю глибиною та естетичною довершеністю.